

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

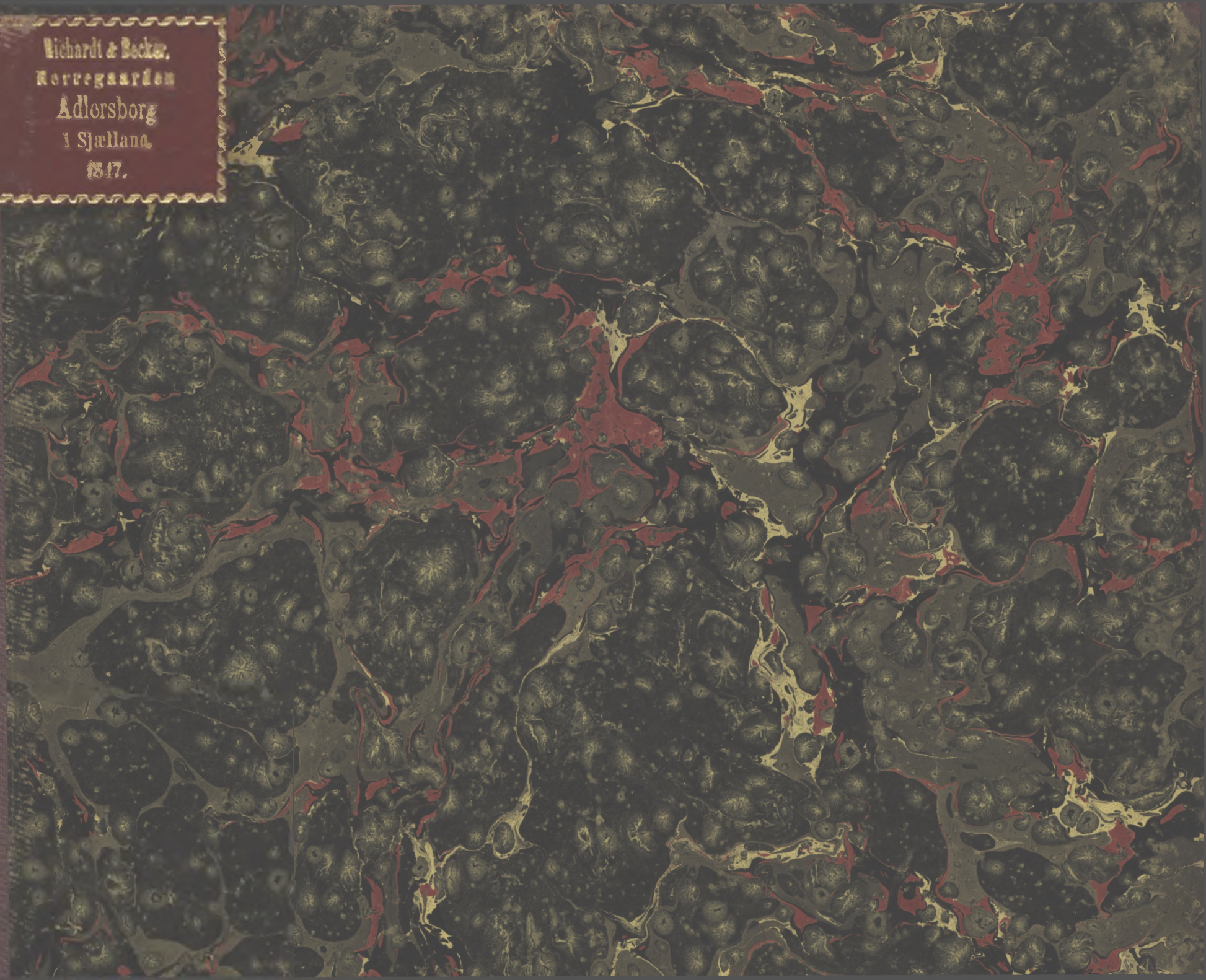
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Richardt & Becker,
Korregarden
Adlersborg
i Själlana,
1817.

F. Richard del.

C.A. Reitzels Forlag

Em. Bærentzen & Co. lith. Inst.

ADLERSBORG,
forhen Draxholm, i Sjælland.

Adelersborg forhen Dragsholm.

Denne Gaard hører uden Tvivl til de allerældste her i Landet — om end kun endeel af de ydre Mure er tilbage fra Fortiden — og man feiler maaskee neppe ved at antage dens Opførelse for at have fundet Sted i det 12te eller 13de Aarhundrede, altsaa for over 600 Aar siden; den ligger i Holbøks Amt, netop paa den Tunge, som forbinder Oddes Herred med det øvrige Sjælland og som her ikke er stort mere end $\frac{1}{4}$ Mil bred. Midt paa Sletten, som tildeels er Eng og endnu kaldes — hvad den for 300 Aar siden var — Søerne, hæver sig en aldeles isoleret Bakke, paa hvis Top Borgen er anlagt og altsaa for hin Tid har havt en ganske ualmindelig Fæsthed, ligesom den endnu med Fordeel kunde anvendes for at standse en i Oddes Herred landet Fjendes Marsch. Bakken er omgivet af Grave og Volden meget steil paa de tre Sider, medens den fjerde er anvendt til Haveanlæg. Til Haven støder en lille Skov, som endnu bærer sit gamle Navn Sruerlund, thi saaledes kaldtes i Fortiden næsten ved alle Herregaarde hvad vi nu med et fremmet Ord benævne „Park,“ det Sted, hvor Damerne spadserede, men som i Regelen var indhegnet, saa at de ikke vare altsor udsatte for at bortsnappes paa en saadan Tour. Igjennem Engen gaar der et Vandløb ud til Keres Bugten; for 300 Aar siden var dette en Bæk, som stod i Forbindelse med Borggraven og nær havde givet Anledning til at Borgen var bleven overrumplet i Fejdetid. Gaardens Belliggenhed imellem to store Bænde foraarsager isvrigt megen Kulde og Blæst, der dog nu noget brydes ved de imod Vest plantede Træer, som begynde at dække Hovedbygningen og som tildeels indtage det Sted, hvor før Galgen stod, til Skrak og Advarsel for

Borgens Besætning, men et kun lidet tiltrækkende dagligt Skue, især paa en Tid, da man lod Rigene hænge indtil Venene faldt ned af sig selv. Den nuværende Hovedbygning, som hosstaaende Prospect viser fra den østlige Side, bestaaer af tre Fløe, hver paa tre Etager og Kjælber; dertil slutte sig mod Vest to mindre Huse paa to Etager; den ligner saaledes kun saare lidet de gamle Tegninger af Dragsholm Slot, der havde tre store Taarne, tildeels forsynede med hine smaa Udbygninger, som efter deres Form benævnes Svalereder og ligesom disse synes klinede paa Murene, endvidere en Mængde større og mindre Spidser og Spiir, med takkede og tindede Gavle og alle andre ved en gothisk Bygning nødvendige Forstringer; men af alt dette er kun det ene Taarn med sine nylig opfattede takkede Tinder tilbage, thi de Svenske satte 1658 Jld paa Slottet og brændte Alt af, hvad brænde kunde, saa kun Murene bleve tilbage, ovenpaa hvilke der blev opført nyt Tag, men uden at man fornyede Taarnene. Borgens Hovedstyrke, det nordøstlige Taarn — paa Prospectet det Hjørne, som har saa faa Vinduer, — blev alt i en tidligere Beleiring i Aaret 1535 saa stærkt medtaget at Muurværket paa nogle Steder var aldeles borte og blev udfyldt med en Bindingsværks Muur, ligesom paa andre en Forskallingsmuur blev klinede op foran Hullerne, hvilket man endnu tydelig kan see den Dag i Dag.

Omtrent en halv Mil Nord for Adelersborg ligger den berømte Veirhøi, hvorfra man nyder den meest imponerende Udsigt, der findes her i Sjælland, saa at man paa samme Tid seer Roeskilde, Holbø, Møllerne ved Kallundborg, Samsø, Jylland og Sjællands Odde, ja under særdeles heldige Omstændigheder,

Adelersborg forhen Dragsholm.

figes der, endogsaa Frederiksberg, Frederiksborg og Højselsøen; lægger man nu dertil at hele det rigtbebyggede Land imod Syd er en jævn Slette, hvor man seer tre Mile ind i Landet, indtil de store Skove ved Starrits Sø, Frydenbal, Knapstrup og Løvenborg begrænsede Horizonten, og at Forgrunden i dette herlige Panorama dannes af den gamle Borg med sine blaae Tæge og hvide Mure, som træder saa stolt frem iblandt sine Omgivelser og synes at ligge lige under Beskuerens Fødder — saa vil man nok sande mine Ord, at man her i Sjælland ikke let træffer paa en saa imponerende Udsigt.

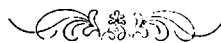
Dragsholms Oprindelse gaaer tilbage til den fjerneste Oldtid. En stor Lindorm eller Drage, som man benævnedes disse frygtede Slangar, havde efter Sagnet leiret sig paa den Bakke, hvorpaa Adelersborg nu staaer, og gif dagligen ud efter Føde, til stor Straf for alle Omboende; Stedet kaldtes derfor Dragesholm eller Ormeholm, og endnu hedder den Wei Ormeveien, som fører imod Syd over Engen. Man anvendte det sædvanlige Middel: opfødte med Fløde og Hvedebrød to Tyrefalve, hvilke ogsaa lykkeligen dræbte Uhyret, men tilrebedes saaledes af dens Gift, at de lagde sig til at døe paa et Forbjerg, omtrent en Mil derfra, hvor man i taknemmelig Erindring opbyggede Faareveile Kirke. Hvad der iøvrigt gjør dette ellers temmelig almindelige Sagn interessant er for det Første Benævnelsen Ormeveien, som vidner om at virkelig en Orm har været indvillet i Stedets Historie, og for det Andet den faste Tro, hvormed Almuen hænger ved Sagnet, saa at man for nogle Aar siden, da der i en Mose bleve fundne et Par usædvanlig store og smukke Urorehorn, bragte Gaardens Besidder, Baron Zytphen-Adeler, dem med det alvorligt meente Spørgsmaal, om det ikke kunde være Hornene af den ene af de Tyre, der dræbte Lindormen.

Det maa nu staae Enhver frit for at troe paa Sagnet, eller ikke, at forklare det efter Ordene eller deri at søge en dybere Betydning, som om Lindormen egentlig kun skulde betyde en vendist Sørøver, der her havde sat sig fast og hærge de Omegnen med sine Folk, medens det vendiste Banner med Lindormen vaiede fra Banen: det er i alt Fald det Alldigste, der fortælles om Stedet. Naar den Borg er opført, som har opbevaret Stedets Navn til de siddigste Tider, veed man ikke; men rimeligviis er det steet i det 12te eller 13de Aarhundrede; Bygmesteren skal have været en Geistlig ved Navn Byrge, og Stedet har allerede dengang tilhørt Roeskilde Bispestol, saa at det ikke maa tages lige efter Ordene, naar der fortælles at Dronning Margrethe i Aaret 1395 forærede Slottet til Bispestolen; dette kan kun gjælde om een eller anden kongelig

Retting, som Kronen endnu havde beholdt, thi allerede 1370 nævnes Dragsholm som eet af Bispestolens anseeligste Lehne, hvortil laae en stor Mængde Jordegods i Arts, Skippinge, Oddes og Meerløse Herreder, deriblandt 13 Hovedgaarde foruden Slottet, samt desuden Bispetienden af 45 Sogne; det er klart at Stedet længe har tilhørt Bispestolen, før der blev underlagt det et saa betydeligt Lehn. Foged eller Lehnsmænd var dengang Srende Jacobsen, hvis Embedsindtægt bestod i to Hovedgaarde med tilliggende Gods i Breininge og Bjergsted Sogne i Skippinge Herred. Efter ham blev formodentlig Benedict Wille Lehnsmænd paa Dragsholm, hvilket han var indtil 1395; 1418 var Peder Sæling Lehnsmænd, 1480 Hr. Axel Lagesen (Brock), 1481 Henrik Jensen — rimeligviis den Samme som 1470 kaldtes Forstander paa Dragsholm — 1496 Herluf Skave; 1527 blev Anders Jacobsen Reventlov til Søbo det, 1530 Liller Sardenberg til Vedtofte. Lehnsmændene deelte forresten Magten paa dette Bispestolens Hovedslot, som det benævnes, med Provsten paa Dragsholm, saa at de i Forening afslagde Regnskab; skulde Bispen døe, var det Lehnsmændens Pligt at holde Slottet for Prælater og Capitel ved Roeskilde Domkirke og ikke for nogen Anden.

Med det geistlige Herredømme lakkede det imidlertid ad Enden, og i en voldsom, blodig og ødelæggende Borgerkrig gif det under. Den saakaldte Grevens Seide var udbrudt i Aaret 1534, Sjælland med Smaaøerne, Staane, Halland, Fyen med Langeland, Jylland Nord for Randers paa Østhyften og Nord for Varde paa Vesthyften vare gaaede Grev Christoffer af Oldenburg og de Lybske til Haande i den fangne Christian den Andens Navn, da Bladet vendte sig, de seirende Bønderfæder drevs tilbage ved Stormen paa Randers, og fra dette Dieblit af den af Jylland samt den fynske Adel udvalgte Christian den Tredie vandt det ene Land tilbage efter det andet. Sjællands Biskop, Joachim Rønnow, havde maattet følge Strømmen og hylde Grevnen, men da denne ikke vilde eller kunde hindre sine Tilhængere i at plyndre Adel og Geistlighed, da Staane faldt fra ham og hans Sager toge en uheldig Vendning, bemægtigede han sig alle de Adelsmænd, han kunde faae fat paa, som Gidsler for en tilkommende Fred. Biskoppen lykkedes det at undkomme til Dragsholm — hvorhen flere Adelsmænd frelste sig, blandt hvilke den Ansetteste var Ridderen Knud Rud til Vedbygaard, Hovedsmænd paa Korsør Slot, og derfra over Seiers til Jylland, hvor han hylde den udvalgte Konge, medens Grevnen indtog hans Slot, Hjortholm ved Fuursø, og angreb Dragsholm med en betydelig Magt, hvoriblandt 10 svære Kanoner, som bleve opplantede Øst for

Adelersborg forhen Dragsholm.

Slottet, i den nuværende Have. Eiler Zardenberg med de øvrige Adelsmænd forsvarede sig kjæft, uagtet det store nordøstlige Laarn og hele Slottets østlige Side leed meget af den fjendtlige Ild og Provianten tilsidst begyndte at slippe op, saa de Beleirede greb til det Krigspuds, hver Dag at føre deres Kæer, Faar og Sviin hen til Volden og der at stikke og knibe dem, indtil de sfreg, hvoraf Beleirerne sluttede at der var en meget stærk Besætning og Dvæg nok, da man hver Dag slagtede. Greven af Hoya, som commanderede Beleiringshæren, lod sig nøie med at opføre et Blokhuus, for at affjære Tilførselen, og drog til Kallundborg, som han indtog og overgav Greven af Oldenborgs uægte Søn, den lange Zermannd, en virksom og tapper Mand, som havde indtaget Trane-fjær Slot og hele Langeland ved List og nu gjorde sig megen Umage for at overrumple Dragsholm. Blandt hans Anslag var det Farligste at han en Nat i Vaade roede op fra Nexeløbugt ad den lille Na, som forbandt Slotsgravene med Havet og lagde sig under Slotsporten, i Haab om at trænge ind igjennem denne, naar den efter Sædvane blev aabnet ved Dagens Frembrud, men de Beleirede vare for aarvaagne og fik tidsnok Die paa Fjenderne til igjen at faae Borten i, og nu hilstes de ubudne Gjæster saa alvorligt at de maatte slynde sig bort. Slottet holdt sig, — saavidt vides det eneste i Sjælland, — og Kong Christians Landgang i Juli Maaned Aar 1535 ophævede Blokaden.

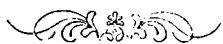
Kjøbenhavn blev overgivet den 29de Juli 1536 efter forfærdelige Lidelser for de ulykkelige Borgere, og Kongen greb nu strax til at affaffe den catholske Religion over hele Riget, i hvilken Aaledning alle Biskopperne bleve fængslede. Joachim Rønnoy traf denne Skjæbne i Kjøbenhavn den 12te August, og samme Dag sendte Kongen et alvorligt Brev til Didrik Hemmingsen, — som i Eiler Zardenbergs Graværelse maa have havt Befalingen paa Dragsholm, — at han skulde overgive Slottet til Brun Buck og Arved Ulffstand, der havde Ordre til at modtage alle Bispestolens Slotte og Gaarde i Sjælland, ledsaget af en Befaling til alle Lehnets Bønder og Tjenere, at være dem behjælpelige heri under haard Straf. Dette har dog ikke været anseet for tilstrækkeligt, og den berømte General Johan Rangau blev derfor sendt til Biskoppen, som sad fangen i det blaae Laarn i Kjøbenhavn, for at opfordre ham til at overgive Kongen Dragsholm. Biskoppen undskyldte sig med at dette var det eneste af Kirkens Slotte, som ikke var indtaget og brændt i den sidste Feide, men da han derefter blev bragt op til Krogen Slot, — nu Kronborg, — hvor Johan Rangau var Befalingsmand, indvilligede han den 14 August, rimeligviis dog først efterat have været paa Pinebanken; 5 Dage efter modtog paa Kongens Begne Thomas

Sture og Arved Ulffstand Dragsholm og optog en Inventarieliste, som endnu haves, over alt hvad der fandtes paa samme.

Fra nu af var Dragsholm et kongeligt Lehn, og Slottet benyttedes til Statsfængsel; de første Fanger vare Biskopperne Ove Bille og Joachim Rønnoy, hvilken Sidste en Maaned tidligere havde været Slottets Herre. Af andre Statsfanger, som have siddet paa Dragsholm, mærkes Følgende: Erik Munch til Hjørne, Lehnsmænd i Nedens i Norge 1556; han blev for Mishandlinger mod Lehnets Bønder dømt til Fængsel sin Livstid. Grev Bothwell, Marie Stuarts bekjendte Gemal, blev optaget som Sørover i Nordsejen af et dansk Krigsskib og ført til Dragsholm, hvor han døde 1578 og blev begravet i Faareveile Kirke; Jacob den Sjette saavelsom Dronning Elisabeth forbrede ham stadigen udleveret, den Sidste endogsaa med alvorlige Trubler, men Frederik den Anden vægrede sig standhaftigt herved, da han vel vidste at det var at bringe ham uhørt paa Skafottet, hvormod han tilbød sig at lade ham dømme i Danmark, naar man der vilde anklage ham; tilsidst synes det næsten som om Kongen, for at blive fri for Dronning Elisabeths Overhæng, har udgivet Fangen for død, flere Aar før denne Begivenhed virkelig indtraf; endnu seer man i Fængslet, der kaldes Bothwells Kjelder, to Jernbøiler i Muren, een foroven og een forneden, hvorved hans Kænte skal have været fastgjort; den har været saa lang at han kunde gaae omkring dermed. Eiler Brokkenhuus til Søndergaard blev 1584 fængslet for sit utærlige Levnets Skyld; siden gif han fra Forstanden og besyldte Rigsraadet for at have myrdet Frederik den Anden og ligeledes at ville myrde Christian den Fjerde, hvilket Englene havde aabenbaret ham i Fængslet; han sad der endnu 1607. Sigvart Striber von Reinschatt til Herningsholm blev 1609 bragt til Drarholm for Mishandlinger imod sin Frue og sine Bønder. Den 1613 for Feighed affatte Lehnsmænd i Trondhjem, Steen Bille til Billesholm, blev ligeledes bragt til Drarholm, og samme Aar Isaa Pedersen Maaneskjold, Lehnsmænd i Bahuus, der var besyldt for Forræderi og Mytteri. 1615 blev Hans Lindenov til Drøsløvkloster dømt til Fængsel for Livstid, anklaget for Søroveri i Østerssejen og Kattegat, hvilket dog mere var Raadhed i Marqvisen af Waterfords Smag; han bragtes til Dragsholm, men benaadedes 3½ Aar efter mod at tjene 7 Aar paa Ceilon og i Ostindien paa Expeditionen under Ove Gjedde. 1655 blev Mag. Nicolaus Chronichius, en Socinianer og urolig Geistlig, inddømt paa Livstid, men efter tre Aars Forløb befriet af de Svenske.

Af kongelige Lehnsmænd vides: Wobislaw Wobiger 1536; Albert

Adelersborg forhen Dragsholm.

Gøye til Clausholm, Krenkerup og Gunnerslevholm 1540; det er dog uvist om disse to virkelig nogensinde have tiltraadt Lehneth. Peder Rud til Bognstrup. Hr. Mogens Gyldenstjerne til Stjernholm og Tommerup i Skaane, Ridder og Rigsraad, 1542—49. Otto Rud til Møgelkær, den berømte Admiral, der saa tappert kjæmpede mod de Svenske, men dog døde som Fange i Sverrig, 1549—51. Hr. Eiler Gårdenberg til Matstrup og Vedtofte, Borgens tappe Forsvarer i Grevens Feide, siden Ridder, Rigsraad og Rigets Hofmester, 1553—65; han faldt i Unaade og gif i det sidstnævnte Aar af fra alle sine Embeder; i Faareville Kirke findes endnu en gammel Stol fra hans Tid og med hans Vaaben, et Minde om Slottets meest fortjente Befalingsmand. I flere Aar ansattes nu ingen Lehnsmænd, men Slotsfogden, Srand's Lauridsen — der siden blev Borger i Helsingør — bestyrede Lehneth. 1578 og 1583 var Iver Vind til Grundet Lehnsmænd paa Draxholm; 1591 Herman Juel til Abjerg; 1595 Christoffer Parsberg til Sødal; 1597—1608 Arild Hvitfeld til Odersberg i Skaane, Rigsraad og Rigens Cantstøler, den berømte Historie-skriver, som her skrev endeel af sin Danmarks Krønike; 1609 Hans Lindenov til Gaunø, Hundslundkloster, Iversnæs etc., Ridder og Rigsraad; 1610—24 Oluf Rosenspar til Starholt i Skaane, Rigsraad og sidste Mand af Slægten, med hvem Vaabenet blev lagt i Graven; 1624—41 Claus Daae til Raunstrup, Holmegaard, Borreby etc., Rigets Raad og Admiral; 1641—44 Tørgen Vind til Gundestrup i Skaane, ligeledes Rigsraad og Admiral; 1645—58 Christoffer Urne til Aasmark, Ridder, Rigsraad og Rigens Cantstøler; 1658—61 hans Broder, Sivard Urne til Raarup, — nu Cathrinebjerg, — Ridder, Rigsraad, og Rigens Staldmester. I Sivard Urnes Tid overfovmmede de Svenske Landet og indtoge Dragsholm, som de afbrændte, maaskee ved Beskydningen; thi Slottet synes at have forsvaret sig en Tid. Tjenderne have under Beleiringen rimeligviis havt deres Leir i Egemark By, der ved denne Leilighed blev afbrændt paa een Gaard nær, ligesom ogsaa de øvrige Byer Syd for Slottet havde lidt faare meget, hvorimod Godset Nord for Dragsholm, som maaskee først blev besat efter Indtagelsen, slap nogenlunde taaleligt derfra. Da nu Dragsholm var afbrændt paa Murene nær, tog den Dverstcommanderende for den her stationerede Troppesafdeling, Fyrst Immanuel af Anhalt, Dvarteer i Bindekilde By i den saakaldte Rødegård, der var opført meget anseeligt af Ridesfogden, Christen Pedersen Pøder; i Byen laae hans Garde, 100 Ryttere, og de øvrige Tropper rimeligviis rundt omkring. En dansk Capitain, Robbert, som laae paa Samsø, forenede sig med en Mand der fra Landet,

Eiler Hansen i Nordby, tog endeel Soldater og Bønder med sig og seilede ti Seiers, hvor de fik flere Folk med, saa at de, ialt 68 Mand stærke, en Aften sildig landede ligefor Bindekilde den 22. April 1659, lode endeel Bønder blive ved Baadene og med 46 Mand droge op til Byen, nedstjode Vagten, brøde ind i Rødegård og fangede Fyrsten, som bød 20,000 Rdl. for sin Frihed, men som de — uden at agte herpaa — med hans 8 Tjenere førte bort og lykkeligen ombord, uden at miste een Mand; af de svenske Ryttere kom kun 12 til Hest, af hvilke een blev skudt, de Andre undskyede; Fyrsten og hans Folk førtes til Odense, hvor han blev overleveret til Feldmarschal Schack, som laae der med den danske Hær, og forblev Krigsfange indtil Fredsslutningen. Efter Freden boede Sivard Urne i Bindekilde, hvor han døde 1661; hans Enke, Cathrine Sehested, Dronning Sophie Amalies Yndling, ægtede den berømte Generallieutenant Hans von Ahlefeld til Glorup og Anhof, der havde udmærket sig meget i denne Krig, og medbragte ham Raarup, som efter hende fik sit nuværende Navn, Cathrinebjerg. Han blev ogsaa Lehnsmænd eller Amtmand paa Draxholm og boede endnu 1664 i Bindekilde, men efter ham var der ingen kongelige Lehnsmænd, da Dragsholm og Sæbygaard med tilliggende Amter for under Krigen udlagte Penge blev overdraget den bekjendte Rentemester og Etatsraad Henrik Müller, som benævnes til Draxholm 1669 og blev adlet 1674. Han skal med kongelig Tilladelse have nedlagt største Delen af Bindekilde By, som underlagdes Slottet, og begyndte igjen at opføre de afbrændte Bygninger, dog blev i hans Tid kun Slottets søndre Fløi beboelig, hvis vestlige Deel bærer Markstallet 1675; parallel med denne blev der inde i Gaarden opbygget et andet Huus, som man endnu seer tydelige Spor af. De Regjeringen fortrakke Penge havde Müller laant af den portugisiske Jøde Manoel Teixeira, Dronning Christines Resident i Hamborg, hvorfra han pantsatte ham Sæbygaard og Draxholm med tilliggende Gods. Da Müller senere maatte gjøre Opbud, indgif han 1688, efter lang Proces, Forlig med denne sin Hovedcreditor paa det Vilkaar at Draxholm Slot med tilliggende Herregaarde — nemlig Annebjerggaard og Ellingegaard — Rabegaarde og Gods — hvorunder hele Oddes Herred og endeel af Skippinge Herred — ialt 6,265 Td. 2 Fdk. 2½ Alb. Hartkorn, skulde udlægges Teixeira for 316,792 Rdl. 47 St. lybft, hvilket var 50 Rdl. for Td. Hartkorn. Herved leed Teixeira et stort Tab, thi 1694 fandt han sig foranlediget til at sælge Draxholm Slot med tilliggende Bøndergods i Faareville, Aasnæs, Høiby, Ballekilde, Hørve, Føllesløv, Særløvs, og Holmstrup Sogne, ialt 1,293 Td. 2 Stp. 1 Fdk. Hartkorn Ager og Eng,

Adelersborg forhen Dragsholm.

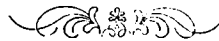
12 Td. Møllestyld, 3 Td. Skovstyld og 136 Td. 5 Stp. matr. Kongetiender — af Faareveile, Åsnæs, Holmstrup og Ballekilde Sogne — eller 1,445 Td. Hartkorn af alle Slags, indbefattende 211 Gaarde og Bol, — hvoraf rigtignok 41 eller omtrent $\frac{1}{3}$ laae øde, — 50 Huse og 5 Møller, til Kammerjunker Udeler for Kuns 20,000 Rdl. eller 14 Rdl. for Td. Hartkorn, hvilket næsten maatte ansees for utænkeligt 34 Aar efter Krigens Dphør, men dog forholder det sig saaledes, ligesom lignende Tilfælde kunne paavises; de svære Statter, som den nye Regjering paalagde og lod inddrive ved militair Execution, uden Hensyn til om Godsset laae øde, — da det Bebyggede svarede for det Forarmede, — fremkaldte slige sorgelige Resultater; en anden nødvendig Følge var at mangsfolbige øde Gaarde lagdes sammen til Hovedgaarde, Avls- og Ladegaarde, hvoraf der i Løbet af et Aarhundrede efter Souverainitetens Indførelse oprettedes en stor Mængde, da der ikke kunde skaffes Fæstere tilveie til at besætte Godsset med.

Srederik Christian Udeler til Draxholm, Egemark, Bradsberg og Gjemsø Kloster, dengang Kammerjunker, siden Geheimeraad og Ridder, var den berømte Cort Udelers yngste Søn og gift med Henriette Margrethe Lente, — en Datter af Geheimeraad Lente til Frezenburg, Cantstler i Hertugdømmerne, — som medbragte ham en betydelig Formue. Han modtog Draxholm i en saare maadelig Forfatning, baade hvad Slottet og Godsset angik, men forbedrede og opbyggede overalt, nedrev det inde i Borgegaarden opførte Huus og bragte derimod igjen hele den østre og en Deel af den nordre Fløi under Tag, saaledes som den endnu staaer, med Benyttelse af de gamle Mure, der vare forskaanede af Branden; man finder derfor inde i Gaarden hans og Frues Navne med Aarstallet 1697. Den gamle — af de Svenske afbrændte — Ladegaard i Vindekilde By blev erstattet ved en anden ved Foden af den Bakke, hvorpaa Slottet staaer, Egemark By, som var øde, indrettet til en Hovedgaard, Bøndergaarde opførte, saavidt saadant var muligt, samt mere Gods indkjøbt, deels af Kongen deels af Private, saaledes Faareveile, Åsnæs, Ballekilde, Hørve, Svinninge og Holmstrup Kirker og Kirketiender, 178 Td. Hartkorn Bøndergods i Rørvig, Faareveile, Ballekilde, Svinninge, Rørby og Holmstrup Sogne, deriblandt den saakaldte Rødegaard med Hovgaarden — Levninger af den tidligere Ladegaard — og 2 Møller, Arvefæstegods i Faareveile Sogn, samt Åsnæs Beirmølle, en Arvefæstemølle, som Geheimeraaden igjen bortfæstede til Cort Udelers Tjener, en Baadsmænd, der havde fulgt Admiralen paa en Mængde Tog.

Geheimeraad Udeler døde 1726, og Aaret efter folgte Arvingerne — Srederik og Theodor Udeler samt Lars Bengon til Sæbygaard — Draxholm Slot

med tilliggende Bøndergods og Tiender — Egemark ikke medregnet — for 76,000 Rdl. til deres Medarving, Kammerjunker Christian Lente von Udeler, Stamherre til Fideicommis Lente, siden Conferentsraad, der 1731 lod den gjenopførte ældgamle Kirke paa Slottet indvie og med Præsten i Faareveile sluttede en Contract om Afholdelse af Gudstjenesten sammesteds, hvilken ikke havde fundet Sted siden 1658, da de Svenske afbrændte Slottet, saa at Menigheden — Beboerne af Hovmarkerne og de saakaldte Bjerger, nu 50 Huse, — i Mellemtiden havde søgt Faareveile Kirke. Conferentsraad Lente-Udeler folgte 1753 Gaard og Gods til Oberhofmesteren ved Sorø Academie, Geheimeraad Grev Henrik Reufs, hvilken Handel dog igjen gif tilbage, hvorefter han ved sit 1755 oprettede Testament bestemte at Dragsholm med underliggende Gods og Tiender, ialt 1,448 Td. Hartkorn af alle Slags, skulde være et Stamhuus og tilfalde hans Broderjøn, Conrad Vilhelm Udeler, ældste Søn af Conferentsraad og Stiftamtmand Srederik Udeler til Bradsberg, Gjemsø Kloster, Gundetved, nu Selchovsbal, og Egemark, der 1735 havde oprettet Alkestrup af nedlagte Bønderjorder, hvilke to sidste Gaarde ved hans Datters Ægtekab med Generalmajor Selmuth Gothard von Barner kom til denne Familie, som beholdt dem omtrent i 60 Aar. Conferentsraad Christian Lente-Udeler døde ugift 1757, og Kammerherre Conrad Vilhelm Udeler oprettede ifølge Dufelens Testament Draxholm til et Stamhuus under Navn af Adelersborg, hvortil hørte: Slottet med underliggende Ladegaard, Verne Anders og de tre Lammesøer i Lammesjøden, samt Hæsfelsen i Kattegat, ialt fri Hovedgaardstaxt 109 Td. Hartkorn; Bøndergods, beliggende i Ballekilde, Hørve, Faareveile, Åsnæs, Grevinge, Rørvig, Svinninge og Holmstrup Sogne, usrit Hartkorn 1,198 Td. 5 Stp. 1 Alb.; Tiender: Konge- og Kirketienden af Faareveile, Åsnæs, Ballekilde og Hørve Sogne, samt Kirketienden af Holmstrup Sogn, matriculerede for 330 Td. 1 St.; Skov- og Møllestyld 20 Td. 6 St. 2 Fdk. 2 Alb., ialt Hartkorn af alle Slags 1,658 Td. 5 Stp. 3 Fdk. — Dette Stamhuus blev senere noget formindsket, idet der med Kongen blev indgaaet et Mageffiske for saaledes at opheve Fælledsfabet med det kongelige Gods i Odds Herred; fra Adelersborg afstodes efter lange Forhandlinger, som varede fra 1781—90, 325 Td. 4 Stp. 1 Fdk. Hartkorn i Åsnæs, Grevinge, Svinninge og Rørvig Sogne, ialt 47 Gaarde og 52 Huse, dertil Hæsfelsen, hvorpaa kunde græsbes Vinter og Sommer 28 Hopper, Fiskeriet i alle Indsøer i Odds Herred, navnlig i Dybe, Flynder, Høiby og Svinninge Søer, samt en Eng ved Kjelstrup i Blig Sogn, hvortil Kongen afstod 280 Td. 3 Stp. 2 Fdk. 2 Alb. Hartkorn i Ballekilde,

Adelersborg forhen Dragsholm.

Hørve og Faareveile Sogne, ialt 29 Gaarde og 27 Huse, samt for det Manglende 12,000 Rdl. I Aaret 1785 blev Stamhuset ophøjet til Baroni og Aaret iforveien Kammerherre Conrad Vilhelm Adeler til Lehnbaron, hvilket Dnse rimeligviis har gjort ham søieligere med Hensyn til Betingelserne ved Mageffikket, end han ellers vilde have været. Han døde den 28 April 1785, endnu forinden Baroniets Oprettelse, hvilken fandt Sted den 9. Septbr. 1785 til Fordeel for hans ældste Søn, Baron Frederik Adeler, dengang Kammerjunker og Committeret i det vestindisk-guineiske Rentekammer og Generalkoldkammer, siden Geheimeraad, Overpræsident i Kjøbenhavn, Storkors af Dannebrog og Dannebrogsmænd, som 1790 fik Kongens Skjøde paa det afstaaede Gods; Baroniet bestod altsaa af det Ovenanførte med Fradrag af 45 Td. Hartkorn Bøndergods samt Høsfelsen, hvorimod der kom en Fideicommisscapital paa 12,000 Rdl. til.

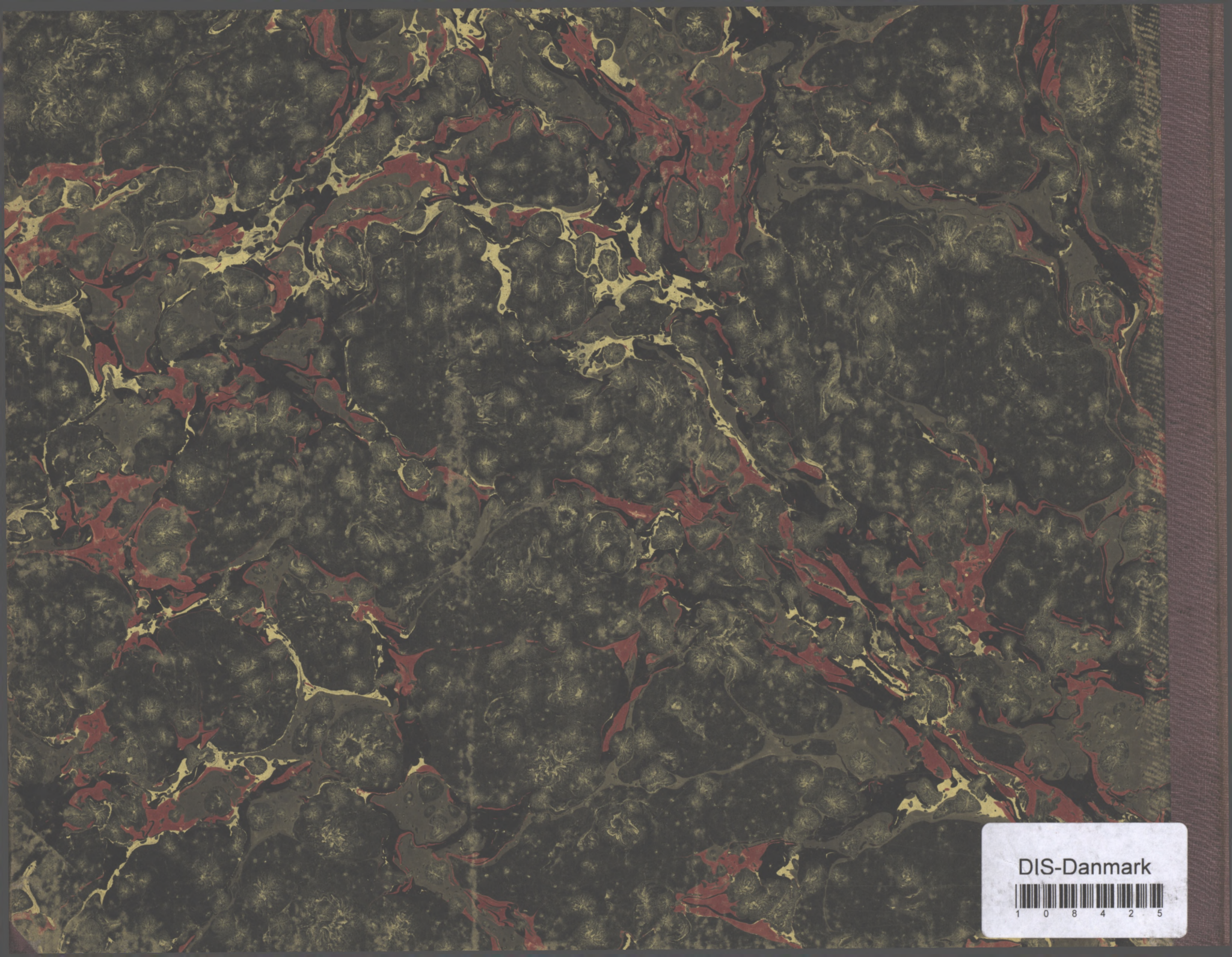
Geheimeraad Adeler indlagde sig store Fortjenester af Gaard og Gods ved at udskifte og tildeels at udshytte Bøndergaardene, indfredede Skovene og bringe dem under en ordentlig Cultur, lægge to Bøndergaarde i Bjerresø under Slotets Avling imod Jord i Bjergene, samt overhovedet ved at bestyre Eiendommen med Fliid, Iver og Duellighed. Da han ikke havde nogen Sønner og hans eneste Broder slet ingen Børn, ansøgte han 1810 efter Overenskomst med denne om Tilladelse til istedetfor Baroniet at oprette en Fideicommisscapital paa 300,000 Rdl., der skulde indestaae i Adelersborg, hvilket ogsaa blev bevilliget, og Adelersborg saaledes overdraget ham som fuldstændig Eiendom. Han døde 1816, hvorefter Fideicommisset — der ved Pengeforandringen var smeltet ind til 120,000 Rbd. Sølv, — tilfaldt hans Broder, Kammerherre Christian Lente Adeler, Amtmand i Flensborg, og ved dennes Død i Aaret 1843 Hans Majestæt Kongen som hjemfaldet Lehn. Adelersborg Gaard og Gods beholdt derimod hans Enke, Geheimeraadinde Bertha Adeler født Comtesse Moltke, som senere tilkjøbte Benzonslund, men derimod folgte det Familien ved Testament tilfaldne Bradsberg og Gjemsøkløster i Norge. 1843 oprettede hun og Datteren, Kammerherrinde Sophie Hedevig Lovenskjold, fød Baronesse Adeler, af Adelersborg og Benzonslund med tilhørende Gods et Baroni for den Sidstes Datter, Bertha Frederikke Lovenskjold, og dennes Mand, Kammerjunker, Baron Georg Frederik Otto Zytphen, som antog Navnet Baron Zytphen-Adeler og allerede siden 1839 havde bestyret Eiendommene, i hvilket Aar han selv overtog begge Gaardes Drift, affastede Høveriet — 89 Hovninger — for en Afgift af 41 Rbd. pr. Gaard, foruden Gjødningskjørsel, samt anlagde et Teglværk

og Kalkbrænderi ved Starreklint, $\frac{1}{2}$ Mil Syd for Adelersborg. Bønderne eftergaves betydelige Restanter for at sætte Nod i dem, og de drive nu næsten uden Undtagelse deres Gaarde med saa stor Fliid og Omhu, som man endnu ikke seer det paa mange Godser her i Sjælland. Hovedgaardens Marker ere siden 1839 alle overmerglede paa to nær, overalt udgrøftede og behandlede med største Omhyggelighed, ligesom Teglværket i de saa Aar er bragt til tre Teglovne og een Kalkovn, samt een Teglovn i Delhoved Skov i Holmstrup Sogn; der udføres aarligen 5—600,000 Steen, som ere berømte for deres udmærkede Beskaffenhed, og beskæftiges nu 80 Mennesker paa det samme Stykke Jord, hvor før en lille Bondefamilie med Bamselighed kom ud af det; paa den nøgne Kyst landede tidligere ikke engang en Fisserbaad, nu seer man hyppigt paa eengang tre Skibe ligge for Anker for at indtage Steen. For Høveriets Affastelse har Baron Zytphen-Adeler Tilladelse til at nedlægge 5 Gaarde i Ordrup, hvoraf de tre allerede ere fæstelede, saa at her alt i Aar vil blive begyndt paa Opførelsen af en Avlsgaard med 4—500 Td. Land.

Hs. Majestæt Kongen har i de senere Aar flere Gange paa sine Jagtreiser til Krongodset i Døds Herred behaget at opholde sig et Par Dage paa Adelersborg; saavidt vides har ingen anden Konge besøgt dette Sted siden det blev afhændet fra Kronen.

Til Baroniet Adelersborg hører nu: Hovedgaarde; Adelersborg med 98 Td. 3 Fdk. 1 Alb. privilegeret Hartkorn og 14 Td. 2 Fdk. 1 Alb. uprivilegeret Hartkorn; Benzonslund med 30 Td. 7 Skp. 3 Fdk. $\frac{1}{2}$ Alb. privilegeret Hartkorn og 3 Td. 5 Sk. 1 Fdk. 1 Fdk. uprivilegeret Dito, ialt 146 Td. 6 Skp. 2 Fdk. $\frac{1}{2}$ Alb.; Bøndergods, hele Faareveile, Hørve og Holmstrup Sogne, næsten hele Ballekilde Sogn, to Gaarde og fire Huse i Svinninge Sogn, ialt 133 Gaarde og 276 Huse med 950 Td. 1 Skp. 1 Alb. upriv. Hartk. Ager og Eng, 7 Td. 5 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. priv. Dito og 22 Td. 4 Skp. Skov og Møllestyld; Tiender, Konges og Kirketienden af Faareveile, Ballekilde og Åsnæs Sogne, Kirketienden af Hørve og Holmstrup Sogne, ialt matr. for 294 Td. 1 Skp., hvilket tilfammen udgjør 1,621 Td. 2 Skp. 2 Fdk. $\frac{1}{2}$ Alb. af alle Slags Hartkorn. Arealet af hele Baroniet er 13,100 Td. Land, deraf Slottets Marker med underliggende Rødegård 1,342 Tdr. Land, nemlig 661 Td. Agerland, 420 Td. Land Eng, 119 Td. Land Overdrev (Derne i Lammesjord), 142 Td. Land Skov; dertil Benzonslund, 412 Td. Land, samt Skovene i Holmstrup Sogn, 761 Td. Land; paa Adelersborg holdes der 300 Køer. Jordegodsindtagterne ere 8,063 Rbd. 79 s. 86 Td. Rug, 1,189 Td. Byg og 214 Td. Havre, foruden Tienderne og Indtægten af begge Hovedgaardene.

DIS-Danmark

1 0 8 4 2 5